

1959/8 मे

प्रागा इंडस्ट्रीजचे व्यवस्थापन

लि., कोईम्बतूर

विरुद्ध

कामगार

(बी. पी. सिन्हा, पी. बी. गजेंद्रगडकर आणि के. एन. वांचू,
जे.जे.)

औद्योगिक वाद - संमतीने पुरस्कार -वेतनरचनेच्या मोबदल्यात
वेतनवाढ - असा पुरस्कार, आव्हानासाठी खुला असल्यास —
तुकड्या-दराच्या कामाची वेतन रचना; वार्षिक वेतनवाढीसाठी पात्र
आहे का — यंत्रसामुग्री, जमीन, भाडेपट्ट्यावर इमारत—उपलब्ध
अतिरिक्त असल्यास पुनर्वसन शुल्क -बोनस- अतिरीक्त शिलकीची
परिगणना.

अर्जदार प्रागा इंडस्ट्रीज अंतर्गत भाडेकरू होता आणि नूतनीकरणाच्या पर्यायासह पाच वर्षांसाठी इमारती आणि यंत्रसामग्री भाडेत्त्वावर घेतली. (1) 1954 सालासाठी कामगारांना देय असलेल्या बोनसची रक्कम आणि (2) विविध प्रवर्गातील कामगारांना ग्रेडनुसार वार्षिक वेतनवाढीसह वेतनश्रेणी निश्चित करणे हा निर्णयाचा वादाचा विषय होता.

आपल्या बाजूने भाडेपट्टा लवकरच संपुष्टात येणार आहे, हे लक्षात घेऊन अपीलकर्त्याने लवादाला सुचवले होते की, कामगारांचे कुशल व अकुशल कामगारांमध्ये वर्गीकरण करणे आणि वेतनवाढीसह पद्धतशीर श्रेणी देण्याची तरतूद करण्याचा प्रश्न सोयीस्करपणे भविष्यातील तारखेपर्यंत पुढे ढकलला जाऊ शकतो;

दोन्ही पक्षांनी हा प्रस्ताव मान्य केला आणि म्हणून दोन्ही पक्षांनी लवादाकडे प्रतिनिधित्व केले की कामगारांच्या वेतनवाढीची तरतूद

करणारा अंतरिम आदेश दिल्यास त्यांचे समाधान होईल. त्यानुसार, अधिकरणाने कोणतीही वेतन रचना आणि अंतरिम उपाय म्हणून वेतनात ४ टक्के वाढ करण्याचे आदेश दिले. आणि . अपीलकर्त्याला तसे देण्याचे निर्देश दिले कामगारांचे वर्गीकरण होईपर्यंत आणि त्यांचे वेतनश्रेणी विशिष्ट कमाल मर्यादिला पोहोचेपर्यंत दरवर्षी वेतनवाढ दिली जाते.

वरील वेतनवाढ मासिक, वेळ आणि तुकडा दराने असलेल्या कामगारांना लागू होईल.

अपीलकर्त्याने लवादाने स्वीकारलेल्या मार्गाच्या औचित्याला आव्हान दिले आणि असा युक्तिवाद केला की लवादाला वेतन रचना निश्चित करण्यास सांगितले गेले होते, परंतु त्याऐवजी त्याने केवळ अंतरिम आदेश दिला जो अनियमित होता.

याचिकाकर्त्याची आर्थिक स्थिती समाधानकारक नसल्यामुळे आणि ते कर्जबाजारी होते आणि भाडेकरूला भाडेही दिले नव्हते आणि प्रत्यक्षात व्यवसायात देय असलेली भाड्याची रक्कम कार्यशील भांडवल म्हणून परत केली होती, त्यामुळे 1954 सालच्या अतिरिक्त बोनसचा दावा योग्य नाही, असा ही युक्तिवाद याचिकाकर्त्याने केला. या निवाड्यात उपलब्ध अनुशेषाचे अयोग्य वाटप करण्यात आले आहे या कारणास्तव बोनस देण्याच्या निर्देशाला ही अपीलकर्त्याने विरोध केला आणि भाडेतत्त्वावरील मालमत्ता व यंत्रसामग्रीसाठी पुनर्वसन शुल्क आणि थकित भाड्याच्या रकमेवरील व्याजाचा दावा केला.

जेथे पक्षकारांनी कामगारांचे कुशल आणि अकुशल असे वर्गीकरण करण्याचा आणि वेतनवाढीसह पद्धतशीर श्रेणीची तरतूद करण्याचा प्रश्न सोयीस्कररित्या भविष्यातील तारखेपर्यंत पुढे ढकलला जाऊ शकतो आणि कामगारांच्या वेतनात वाढ करण्याची तरतूद करणा-या वाजवी अंतरिम आदेशाने त्यांचे समाधान होईल, असे मत व्यक्त

केले.नंतरच्या टप्प्यात अशा पुनरावृत्तीच्या आधारे निवाड्याला आव्हान देणे पक्षकारांना खुले नव्हते.

जसे की सामान्यतः वेतन रचना वार्षिक वेतनश्रेणी ची तरतूद तुकड्या दरातील कामगारांसाठी केली जात नाही, ज्यांना त्यांनी केलेल्या कामाचा मोबदला दिला जातो, परंतु अशा कामगारांसाठी निश्चित केलेल्या वेतनाच्या दरामध्ये कायदेशीररित्या सुधारणा केली जाऊ शकते.

पुन्हा असे नमूद करावयाचे आहे की, इतर कारणांसाठी देय असलेली रक्कम कार्यशील भांडवल म्हणून निश्चित करण्यात आली असेल, तर त्यात नफा-तोटा खात्यात दायित्व म्हणून दाखविले असले तरी त्यावर व्याज असावे आणि बोनसच्या उद्देशाने उपलब्ध असलेल्या अनुशेषावर पोहोचण्यासाठी त्याचा विचार केला जावा.

पुनर्वसनासाठी कोणतेही पूर्वशुल्क आकारता येणार नाही, तर व्यवसायासाठी जमीन, यंत्रसामुग्री आणि इमारत भाडेतत्त्वावर घेण्यात आली आहे. येथे नवीन मशीनरी खरेदी केली गेली असल्याने पुनर्वसनाची रक्कम परवानगी असलेल्या घसारा किमतीने समाविष्ट केली गेली.

दिवाणी अपिलीय अधिकार क्षेत्र : 1958 चे दिवाणी अपील क्रमांक 226.

दिनांकाच्या निवाड्यातून विशेष परवानगीने अपील दिनांक 30 मे 1957 रोजी कोइंबतूर येथील कामगार न्यायालयाचा 1955 चा औद्योगिक वाद क्र.89

ए. व्ही. विश्वनाथ शास्त्री आणि टी. व्ही. आर. ताताचारी,
अपीलकर्तेसाठी.

एम. एस. के. शास्त्री, प्रतिवादींसाठी.

8 मे 1959. रोजी न्यायालयाचा निर्णय देण्यात आला.

गजेंद्रगडकर जे.—विशेष परवानगीने केलेले हे अपील

प्रागा इंडस्ट्रीज (प्रायव्हेट) लिमिटेडचे व्यवस्थापकीय संचालक (पुढे अपीलकर्ता म्हटले जाते) आणि त्याचे कामगार (पुढे प्रतिवादी म्हणून संबोधले जाते) यांच्यातील औद्योगिक वादातून उद्भवते. हा वाद मद्रास सरकारने कोइंबतूर येथील औद्योगिक न्यायाधिकरणाकडे निर्णयासाठी पाठवला होता. ज्यात 4 बाबी समाविष्ट आहेत. त्यातील दोन बाबी पक्षकारांच्या सामंजस्याने निकाली काढण्यात आल्या आणि दोन बाबी न्यायदानाशी विषयनिष्ठ होत्या. १९५४ सालच्या उत्तरदात्यांना देय असलेल्या बोनसच्या रकमेचा प्रश्न आणि विविध प्रवर्गातील उत्तरदात्यांसाठी वार्षिक वेतनश्रेणी निश्चित करण्याचा प्रश्न आहे. लवादाने अपीलकर्त्याला तीन महिन्यांचे वेतन प्रतिवादींना देण्याचे आदेश दिले आहेत.

याचिकाकर्त्याने आधीच एक महिन्याचा बोनस दिला होता आणि म्हणून दोन महिन्यांचा बोनस देण्याचे निर्देश देण्यात आले होते. वेतन रचनेच्या निश्चितीसंदर्भात लवादाने सध्या वेतन रचना निश्चित करण्यास टाळाटाळ केली आहे आणि अंतरिम उपाय म्हणून अपीलकर्त्याला त्याचे सर्व वेतन ४ टक्के वाढीव दराने देण्याचे आदेश दिले आहेत आणि त्यांचे वर्गीकरण होईपर्यंत आणि त्यांची वेतनश्रेणी विशिष्ट अंतिम वेतनापर्यंत पोचण्यासाठी लागू होईपर्यंत अनिर्बंध वर्ष देण्याचे आदेश दिले आहेत. पुरस्कारातील या दोन निर्देशांनाच अपीलकर्त्याने सध्याच्या अपीलात आव्हान दिले आहे.

अपीलकर्ता ही एक प्रायव्हेट लिमिटेड कंपनी आहे जी , कोइंबतूर मधील प्रागा इंडस्ट्रीज अंतर्गत भाडेकरू म्हणून कोयंबटूरमध्ये नट आणि प्लास्टिक बटण तयार करण्याचा व्यवसाय करते, जी एक भागिदारी फर्म आहे. अपीलकर्ता यांनी या फर्मची जमीन, इमारती,

संबंधित यंत्रसामुग्री दि. 15 जानेवारी 1954 रोजी भाडेतत्त्वावर घेतल्या

या करारांतर्गत भाडेकरारानुसार अपीलकर्त्याला मॅनेजंटला दरमहा 5000 रुपये भाडे द्यावे लागते. भाडेपट्ट्यात एक कलम समाविष्ट आहे, ज्यात अर्जदाराला कामगारांसाठी तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी नूतनीकरणाचा अधिकार दिला जातो.

त्याची आर्थिक स्थिती समाधानकारक नसल्याचा दावा याचिकाकर्त्याच्या खटल्यात करण्यात आला आहे; इंडियन बँक लिमिटेड, कोईम्बतूर येथे अधिकर्ष खात्यांतर्गत

अधिकर्ष कर्ज घ्यावे लागले, ज्यामुळे 1954 मध्ये या बँकेचे

48,414 रुपयांचे कर्जदार झाले. अर्जदाराने या वर्षाचे भाडेपट्टेदाराला देय असलेले भाडेही भरले नव्हते आणि प्रत्यक्षात 60,000 रुपये भाड्याची रक्कम कार्यशील भांडवल म्हणून अर्जदाराच्या व्यवसायात परत केली होती. अपीलकर्त्याच्या

म्हणण्यानुसार, पूर्ण खंडपीठ सूत्रानुसार प्रतिवादींचा अतिरिक्त बोनसचा दावा योग्य नव्हता.

दुसरीकडे, प्रतिवादींनी विनंती केली की अपीलकर्ता मोठा नफा कमावत आहे आणि बोनससाठी त्यांचा दावा पूर्णपणे वैध आहे. लवादाने योग्य वार्षिक वेतनवाढीसह रास्त वेतन संरचना करून देयके निश्चित करण्याची वेळ आली आहे, असा आरोपही प्रतिवादींनी केला आहे.

अपीलकर्त्यांच्या वतीने श्री. विश्वनाथ शास्त्री यांनी अपीलकर्त्यांच्या वेतनवाढीबाबत अंतरिम आदेश देताना लवादाने अवलंबलेल्या मार्गाच्या औचित्याला आव्हान दिले आहे. लवादाला मुद्दा क्रमांक 3 अन्वये वेतन रचना निश्चित करण्यास सांगण्यात आले होते. त्या - ऐवजी अंतरिम आदेश जारी केला आहे जो अत्यंत अनियमित आहे असे श्री शास्त्री म्हणतात. आमच्या मते हा युक्तिवाद पूर्णपणे अमान्य आहे. आपल्या बाजूने दिलेला भाडेपट्टा

दीड वर्षाच्या आत संपुष्टात येणार असून प्रतिवादींचे कुशल व अकुशल कामगारांमध्ये वर्गीकरण करून वेतनवाढीसह पद्धतशीर श्रेणी देण्याची तरतूद करण्याचा प्रश्न सोयीस्करपणे पुढील तारखेपर्यंत पुढे ढकलला जाऊ शकतो, असे याचिकाकर्त्यानेच लवादाला सुचवले आहे, हे या निकालावरून स्पष्ट झाले आहे की प्रतिवादींनी हा सल्ला मान्य केला आणि दोन्ही पक्षांनी लवादाकडे प्रतिनिधित्व केले की 1959 च्या उत्तरदात्यांच्या वेतनात वाढ करण्याची तरतूद करणारा वाजवी अंतरिम आदेश दिल्यास त्यांचे समाधान होईल.

त्यामुळे लवादाने अंतरिम आदेश मंजूर न करता वेतनरचना निश्चित करायला हवी होती, असा युक्तिवाद करणे आता अपीलकर्त्याला खुला नाही.

अंतरिम आदेशाच्या गुणवत्तेवर अपीलकर्त्याने आमच्यासमोर एकच आक्षेप नोंदवला आहे तो म्हणजे फुटकळ दराने काम करणा-या कामगारांच्या बाबतीत दिलेला अंतरिम आदेश. अर्जासंदर्भात असे

दिसते की 25 ऑक्टोबर 1955 रोजी वादी आणि प्रतिवादी यांच्यात एक करार झाला होता आणि या कराराच्या कलम 5 आणि 6 द्वारे सर्व मासिक वेतनावर काम करणारे आणि घड्याळी तासिका तत्त्वावर काम करणारे कर्मचार्यांना मूळ वेतनाच्या 4% वार्षिक वेतनवाढ देण्यात यावी असे ठरविण्यात आले होते आणि ते सुधारित वेतन 1 नोव्हेंबर 1955 पासून लागू व्हावे . असे असूनही श्री. शास्त्री यांनी लवादाने मासिक आणि दैनंदिन मानांकन प्राप्त कर्मचार्यांच्या संदर्भात दिलेल्या अंतरिम आदेशाला आव्हान दिलेले नाही. तुकड्या दराने काम करणा-या कामगारांबाबत असाच आदेश देण्यात लवादाची चूक झाली, अशी त्यांची तक्रार आहे.

तुकड्या दराने काम करणा-या कामगारांच्या वेतनात सर्वसाधारणपणे वार्षिक वाढ दिली जात नाही, हे खरे आहे. या कामगारांना ते करत असलेल्या कामामुळे वेतन दिले जाते, जरी अशा देयकासाठी निश्चित केलेले दर योग्य प्रकरणांमध्ये कायदेशीररित्या

वाढवले जाऊ शकतात; सहसा अशा तुकड्यांच्या कामगारांसाठी वार्षिक वेतनवाढीसह वेतन रचना प्रदान केली जात नाही. या पैलूवरच श्री. शास्त्री यांनी बराच भर दिला आहे. दुसरीकडे, अपीलकर्त्यासाठी पुरावे देणारे श्री. जोसेफ नेजेडली यांनी स्पष्टपणे कबूल केले की 1947 मध्ये तुकड्या-दराचे वेतन निश्चित केले गेले होते आणि त्यात काही बदल झाले असले तरी ते नगण्य आहेत. 1947 पासून कोइंबतूरमध्ये राहणीमानाचा खर्च वाढल्याचेही त्यांनी मान्य केले. या विधानांवरून हे स्पष्ट होते की, मासिक मानांकन किंवा दैनंदिन मानांकन असलेल्या कामगारांप्रमाणेच तुकड्या दराने काम करणा-या देय असलेल्या मजुरीच्या दरात ही सुधारणा करण्याची मागणी करण्यात आली आहे. त्यामुळे तुकड्या दराने काम करणा-या कामगारांसाठी निश्चित केलेल्या मजुरीच्या दरांच्या बाबतीत लवादाने ४ टक्के वाढीसंदर्भात दिलेल्या निर्देशाला अपीलकर्ते यशस्वीपणे आव्हान देऊ शकत नाहीत, असे आम्हाला वाटते. मात्र, 1959 च्या

कामगारांच्या वेतनाचे दर 4 टक्के दराने वाढविण्यात यावेत, असे निर्देश देऊन आम्ही अंतरिम आदेशात बदल करू इच्छितो.

जोपर्यंत सर्व कामगारांचे वर्गीकरण केले जात नाही आणि त्यांच्या वेतनश्रेणी लागू केल्या जात नाहीत. दुस-या शब्दांत सांगायचे झाले तर, 'भविष्यात 4 टक्के दराने वार्षिक वेतनवाढ तुकड्या दराने काम करणा-या कामगारांना देऊ नये' हा एकमेव बदल आहे.

श्री शास्त्री यांनी उपस्थित केलेला पुढचा युक्तिवाद हा प्रतिवादींना दोन महिन्यांचा अतिरिक्त बोनस देण्याच्या निर्णयाच्या संदर्भात आहे. बोनसच्या दाव्याचा निर्णय पूर्ण खंडपीठ सूत्राच्या अंमलबजावणीनेच व्हावा, हे आता सर्वमान्य झाले आहे. सूत्र लागू करताना दोनच बाबी आहेत ज्यामुळे सध्याच्या कामकाजात वाद निर्माण झाला आहे. अर्जदाराने असा दावा केला की त्याला 60,000 रुपयांवर 4 टक्के व्याज देण्यात यावे, एकतर हे व्याज पट्टेदाराला देय असेल कारण

त्याला देय भाडे भरण्यात चूक झाली आहे; किंवा त्या रकमेचा वापर कार्यशील भांडवल म्हणून केला गेला आहे आणि म्हणून त्यावर 4% व्याज असावे. आमच्या मते, नंतरचे दावे चांगले स्थापित आहे आणि ते टिकवले पाहिजे. यात शंका नाही की, पट्टेदाराला देय असलेले मासिक भाडे 5,000 रुपये नफा-तोटा खात्यात दायित्व म्हणून दाखविले असले, तरी प्रत्यक्षात पट्टेदाराला देण्यात आलेले नाहीत; आणि आहे. हे देखील स्पष्ट आहे की ही संपूर्ण रक्कम प्रत्यक्षात अपीलकर्त्याने कार्यशील भांडवल म्हणून वापरली आहे. त्यामुळे या रकमेवर 4 टक्के दराने व्याज मिळण्याच्या दाव्याला प्रतिवादी विरोध करू शकत नाहीत. या दाव्याचे दर महिन्याला विच्छेदन करून दर महिन्याला परताव्याच्या प्रश्नावर विचार करण्याकडे लवादाचा कल होता. सध्याच्या परिस्थितीत असा अभ्यासक्रम अवलंबणे आवश्यक आहे, असे आम्हाला वाटत नाही.

अपीलकर्त्याने केलेला दुसरा दावा त्याच्या यंत्रणेच्या सुधारणा आणि आधुनिकीकरणा संदर्भात आहे. या शीर्षकाखाली अर्जदाराने 20 हजार रुपयांची मागणी केली. हा दावा न्यायाधिकरणाने फेटाळून लावला आहे आणि ते आम्हाला योग्य वाटते, आमच्या अगोदरच्या निरीक्षणाप्रमाणे,

अपीलकर्त्याने प्रागा इंडस्ट्रीज, कोईम्बतूर कडून भाडेकरू म्हणून आपल्या व्यवसायासाठी जमीन, यंत्रसामग्री आणि इमारती घेतल्या आहेत आणि म्हणूनच अपीलकर्ता वरील कोणत्याही यंत्रसामग्री आणि प्रकल्पाच्या पुनर्वसनाचा दावा करू शकत नाही. जर अपीलकर्त्याने 1954 मध्ये नवीन यंत्रसामग्री खरेदी केली असेल तर उपरोक्त मशिनरीसंदर्भात प्रागा मॅनेजमेंट इंडस्ट्रीजचा अपीलकर्ता दावा करू शकणार्या पुनर्वसनाची रक्कम मर्यादित आहे. अपीलकर्त्याला अनुमती दिलेल्या अवमूल्यनाद्वारे समाविष्ट केली जाते. या भूमिकेवर श्री. शास्त्री यांचा वाद नाही. म्हणून - आम्ही

समाधानी आहोत की अपीलकर्ता —पुनर्वसनासाठी पूर्व शुल्क म्हणून 20,000 रुपये दावा करण्यास पात्र नाही.

या निष्कर्षाच्या अनुषंगाने पूर्ण पीठाचा फॉर्म्युला तयार केल्यास अपीलकर्त्याला दोन महिन्यांसाठी अतिरिक्त बोनस देण्याचे आदेश लवादाने देणे योग्य होते यात शंका नाही. निव्वळ नफा 42,726 रुपये गृहीत धरला तर अवमूल्यन आणि 1953 साठी दिलेला बोनस परत जोडला तर एकूण नफ्याचा आकडा 69,546 रुपये होईल. या आकड्यातून सामान्य अवमूल्यन, प्राप्तिकर, भरलेल्या भांडवलावर 6 टक्के परतावा आणि 60,000 रुपयांच्या कार्यशील भांडवलावर 4 टक्के परतावा वजा केल्यास 26,000 रुपयांपेक्षा जास्त शिल्लक राहते. लवादाने दिलेला अपीलकर्त्याने आधीच दिलेला एक महिन्याच्या बोनससह तीन महिन्यांचा बोनस 22,000 रुपयांच्या आसपास आहे परंतु या बोनसच्या संदर्भात अपीलकर्त्याला 12,300 रुपयांपर्यंत

आयकरात सूट मिळेल. तसे असताना लवादाने दिलेल्या आदेशात उपलब्ध अनुशेषाचे अन्यायकारक वाटप आहे, असे म्हणता येणार नाही.

परिणामी अपील बऱ्यापैकी अपयशी ठरते आणि लवादाने दिलेल्या निकालावर तुकड्या दरावरील कामगारांच्या संदर्भात भविष्यातील वार्षिक वेतनवाढीच्या दुरुस्तीसह शिक्कामोर्तब केले जाते. या प्रकरणाच्या परिस्थितीत आम्ही निर्देश देतो की पक्षकारांनी स्वतःचा खर्च उचलावा.

अपील मोठ्या प्रमाणात फेटाळले ;

निवाडा अंशतः सुधारित.

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X